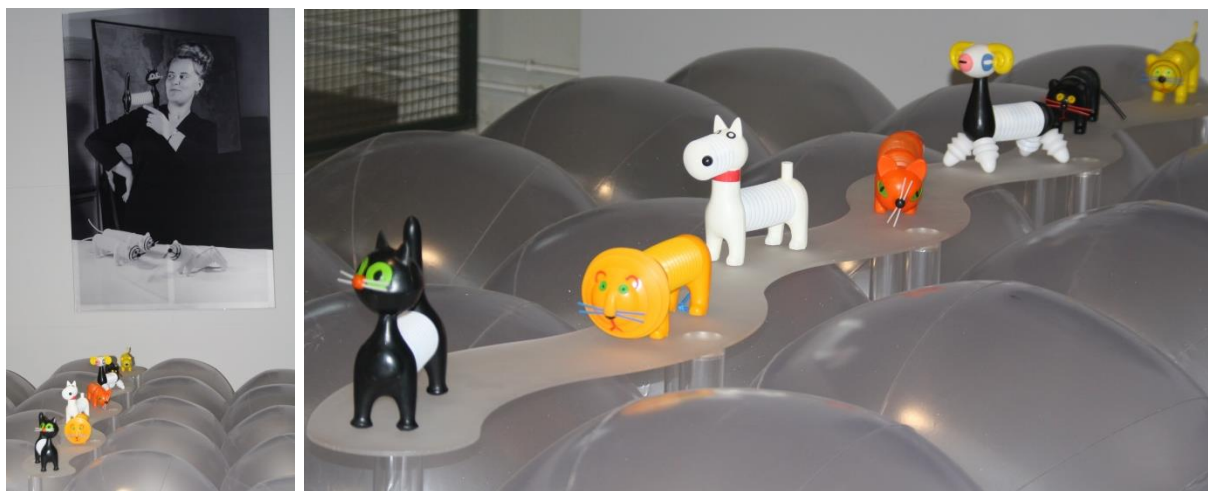

Hravé umění - hravá tvorba

Hana Stadlerová

PETR NIKL a LIBUŠE NIKLOVÁ

Pokud hledáme „hravého“ výtvarníka, který může inspirovat současnou výtvarnou výchovu, nemůžeme opomenout Petra Nikla. Svoji „hravost“ projevuje v širokém spektru tvůrčích aktivit, je malíř, performer, sochař, hudebník, autor knížek pro děti i dospělé. Vyrůstal v umělecké rodině. Tatínek František Nikl byl malíř a pedagog, maminka návrhářka dětských hraček. Hračky Libuše Niklové byly po mnoha letech znovuobjeveny a oceněny jako umělecká díla. Libuše Niklová se stala vůbec první českou umělkyní, jejíž tvorba byla představena v prestižním Museu des Arts décoratifs a v pařížském Louvru. Její hračky jsou také vystaveny v Museum of Modern Art v New Yorku. Objevily se také v Brně na výstavě *Já jsem tvůj zajíc* (2012).

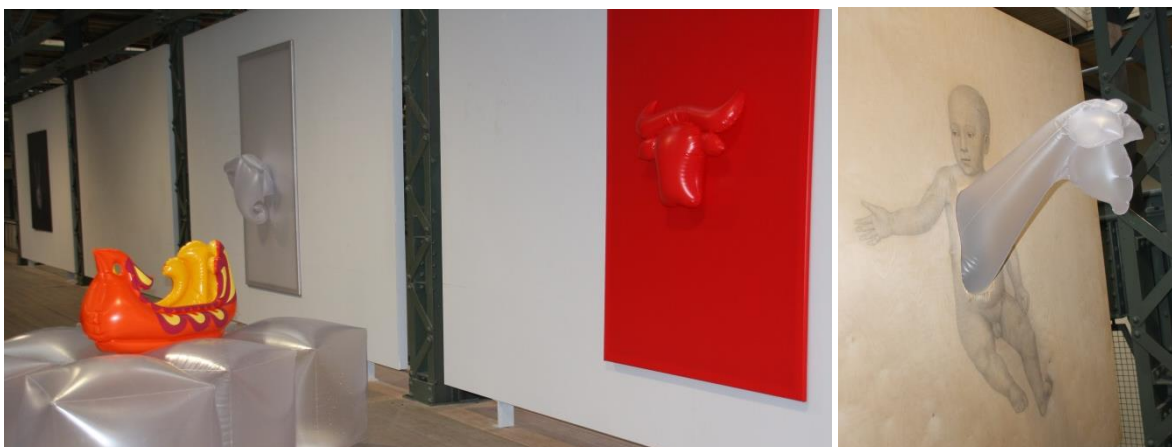

Hračky Libuše Niklové - Galerie Vaňkovka, Brno, 2012 (foto H. Stadlerová)

Hračky Libuše Niklové - Galerie Vaňkovka, Brno, 2012 (foto H. Stadlerová)

Hračky a zvířata přetrvávají i v tvůrčím myšlení Petra Nikla jako otisky vzpomínek z dětství a objevují se v jeho obrazech a objektech, nejsou však pouhou sentimentální vzpomínkou na dětství.

Hračky Libuše Niklové patří k nostalgii starší generace, jsou i součástí tvorby Petra Nikla. Galerie Vaňkovka, Brno, 2012 (foto H. Stadlerová)

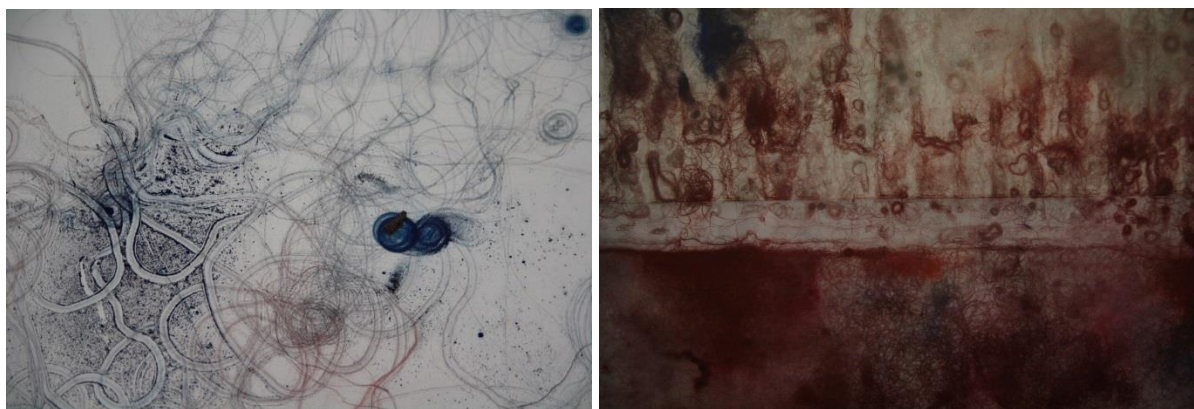
Petr Nikl se stal iniciátorem u nás často nejnavštěvovanějších přehlídek výtvarného umění. Na výstavách je představována nejen jeho tvorba, často spolupracuje i s jinými umělci.

Jeho výstavy lákají diváky svou hravostí, očekávají se od nich aktivní tvořivé zásahy - jedinec tedy není „pouhým“ divákem, se stává spolutvůrcem. Má k dispozici běžné materiály, které využívá ve své tvorbě i P. Nikl. Na výstavách můžeme spatřit objekty a instalace z plastových trubek, PET láhví, gumiček, molitanů, jsou využívány i nalezené předměty, které umožňují často nepoznané a nečekané tvořivé zpracování.

Materiál byl zpracován v rámci projektu "Systémová podpora trvalého profesního rozvoje (CPD) pedagogických pracovníků propojením pedagogické fakulty se školami na Jižní Moravě – **EDUCOLAND**"

Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Hrát si na jeho výstavách mají příležitost nejen děti, ale i dospělí. Můžeme zmínit nejznámější projekty, jako jsou *Hnízda her* (2000), která nabízela příležitosti k objevování zvuků, světla, odrazů a nejrůznějších forem či *Orbis pictus* inspirovaný dílem Jana Amose Komenského. V Brně se Petr Nikl naposledy představil v roce 2013, a to v projektu *Já jsem tvůj zajíc* (4. 10. 2012 – 3. 2. 2013 ve Wannieck Gallery, Brno) a *Krystaliza her* v Muzeu města Brna na hradě Špilberku, 2013). V Městské knihovně v Praze proběhla další inspirativní výstava, která nesla název *Hra o čas* (13. 12. 2013 – 23. 3. 2014). I ta představuje možnosti tvorby s uplatněním hravých forem - velkoformátové práce jsou výsledkem stop mechanických hraček v barevných pigmentech. O své „pomocníky“ se autor v průběhu výstavy i každodenně staral - vyměňoval jim baterky, aby se nepřerušil jejich pohyb.

Mechanické hračky kreslí a malují... *Hra o čas*, Městská knihovna v Praze (foto: H. Stadlerová)

Když se Petr Nikl vyjadřuje k přínosu hry, říká: „*Hra přispívá k tomu, aby byly zrušeny jakékoliv hranice. Pro řešení výchovných úkolů přímo akčními metodami. Umění, náboženství i výchova v současném světě by měly být především příležitostí k návratu do přírodního světa, a pokud je vztah člověka k přírodě narušen, měly by být právě v těchto oblastech nabízeny prostředky k jeho obnovení. Moudrost zůstává trvalou vlastností zejména tehdy, pokud není nabízena ve formě poučky, tj. právě tehdy, pokud je postupně odkrývána v činnosti.*“ (In Babyrádová, 2002, s. 317)

„Mám hratelny způsob poznávání světa. Formou pokus a omyl, pohybem sem a tam. Mícháním věcí. Rozum mnohdy záměrně upozaduji. Někdy překáží. Hrou je pro mě zmíněná spontánnost, inspirace okamžitým během věcí. Nepředsudkovost. Touha po sebepřekvapování.“ (P. Nikl, In Stuchlá, 2014)

Petr Nikl vytvořil i množství autorských knih, můžeme uvést *Pohádku o Rybitince* (2001, 2008), *O Rybabě a Mořské duši* (2002), *Lingvistické pohádky* (2006), *Záhádky* (2007), *Jěľňoviti* (2008), *Orbis pictus aneb...* (2008), *Blázníček* (2009), *Přeshádky* (2010), *Žlutí lvi* (2011) *Divňáci z Ňjújorku*, 2012. Knihy nejsou určeny „pouze“ dětskému čtenáři, jejich kvalita byla potvrzena např. i cenami za nejkrásnější knihu (1997, 2001, 2002). Petr Nikl získal i cenu Jindřicha Chalupického, které je udělována mladým výtvarným umělcům do 35 let (1995).

Z výstavy *Hra o čas*, Městská knihovna v Praze (foto: H. Stadlerová)

Záznam oblíbených aktivit či zobrazení známých předmětů můžeme proměnit a ozvláštnit, když je výtvarně propojíme a nabídneme prostor pro nadsázku a hravost. Děti můžeme motivovat např. hrou se slovy – nejprve zaznamenají různé pojmy, které si spojí s prožíváním zimního času. Potom si vyberou (nebo vylosují) dvojice, které se pokusí výtvarně propojit. Můžeme uvést příklad pojmů, které nasměrovaly následující pojetí námětu, a to šálek čaje a bruslení.

Tvorba studentů oboru Učitelství pro 1. stupeň ZŠ (foto: H. Stadlerová)

Prvním úkolem bylo zaznamenat vybraný pohyb (hra s linií – kresba voskovkou, dotváření malbou), nebo barevně vyjádřit zimní atmosféru, náladu apod. Následovalo zobrazení tvaru, který výtvarně propojí obě slova. V našem případě je bruslařka ztvárněna z jednoduchých tvarů vystřižených z papíru a ozdobena známým „cibulovým“ dekorem (kresba mokrou stopou – inkoustem).

Takto koncipovaná lekce podporuje výtvarné myšlení dětí, jejich kreativitu, představivost i fantazii. Děti vytvářejí jedinečné kompozice, ač je může spojovat nabídka stejných výtvarných prostředků (malba vodovými barvami s možnou kombinací s kresbou voskem, voskovkou, koláž, dotváření detailů kresbou). Můžeme jim představit i tvorbu produktového designéra **Maxima Velčovského**, autora mnoha nápaditých objektů, které parafrázuji běžně používané předměty. Proto jeho porcelánové vázy mají např. tvar gumáků, které zdobí cibulákový vzor, svícny jsou pojaty jako hlavičky panenek nebo ruce, misky připomínají naši republiku apod.

Tvorba Maxima Velčovského (foto: H. Stadlerová)

Zajímavou inspirací pro výtvarnou tvorbu dětí se mohou stát „keramické“ šaty, které jsou dílem Li Xiaofeng (www.unruly.ca). V oděvu z netradičního materiálu - porcelánu s modrým dekorem - se představila i Lady Gaga (www.unruly.ca).

Hravá cesta k tvorbě Vladimíra Preclíka

Pexeso

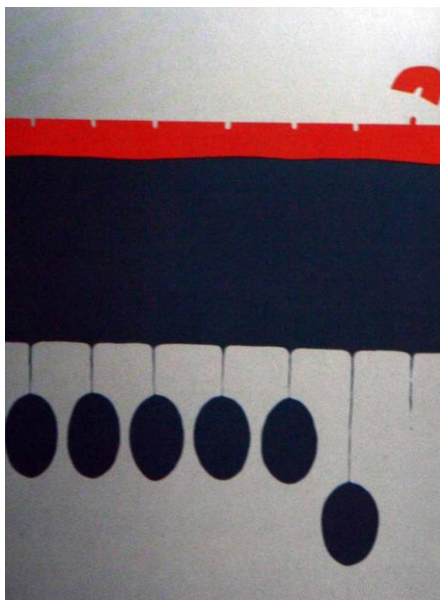
Je-li špatné počasí, často přemýšlíme, jak prožívat volný čas. Cenná a obohacující může být tvůrčí činnost, ale i její výsledek – společenská hra, v našem případě pexeso. Každé dítě dostane dvě čtvercové plochy, její velikost by měla odpovídat schopnostem dětí, doporučujeme minimální rozměr 15x15 cm. Děti budou tvořit jednoduchou koláž z barevných papírů. Inspirovat se mohou dílem Vladimíra Preclíka. I když v jeho tvorbě dominují sochy a objekty, autor se nevyhýbal ani plošným médiím, např. sítotisku. Pestrost, hravost, především nápaditost jeho tvorby je dětem blízká, podporuje jejich představivost a fantazii. Následující výtvarná činnost může vycházet z Preclíkových sítotisků.

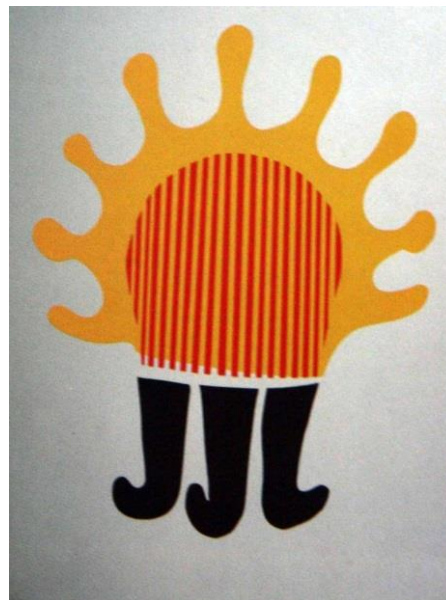
V. Preclík – Ignác, sítotisk (1970)

Benedikt (sítotisk (1970)

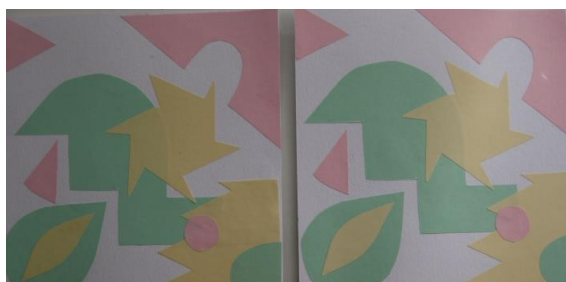

V. Preclík – Albert, sítotisk (1970)

Leona, sítotisk (1970 (1991, s. 60)

Abychom dětem umožnili vytvořit co nejpodobnější dvojice karet, nabídneme jim barevné papíry. Děti si mohou vybrat barevné kombinace podle svých představ. Dětem můžeme doporučit, aby tvary vystříhovaly ze dvou stejně barevných ploch, které budou na sobě, aby vznikly dva identické tvary. Děti je mohou „vykouzlit“ stříháním bez předkreslení. Povzbuzujme děti, aby se nebály experimentovat, vždyť si vlastně tvoří plošnou stavebnici, ze které následně vytvoří koláž. Z barevných ploch pak mohou komponovat fantazijní motivy, které následně nalepí do čtvercového formátu. Děti si tak mohou vytvořit třídní pexeso, které budou ve volných chvílích hrát. Hra se může stát i připomínkou díla významného českého výtvarníka.

Veselé objekty

V. Preclík - Tiché měření času (1987)

Počítač (1988)

(1991, s. 92, 93)

Pokud nás zaujmou Preclíkovy sochy a objekty, můžeme reagovat prostorovou tvorbou, kterou budou děti realizovat ve skupinách. Mohou nám rozveselit interiér třídy nebo školy. Výchozím materiálem se mohou stát papírové obaly (krabice různých velikostí a tvarů, papírové roličky apod.). Děti je mohou k sobě svazovat (v ploše papírového obalu vytvořit vždy dva otvory, protáhnout provázek dvěma tvary a svázat). Takto vzniklý základ objektu je možné dál dotvořit a zpevnit kaširováním. Papírové plochy potřebné velikosti budou děti lepit tapetovým lepidlem, řešit spoje mezi dílčími tvary, modelovat detaily, apod. Je možné papírové tvary dotvářet i dalším materiálem, např. dřevěnými klacíky. Základní tvar je možné také vybudovat z plastů, jednotlivé díly je možné k sobě připevňovat lepicí páskou a následně dotvářet kaširováním. Je třeba brát vždy v úvahu schopnosti dětí, aby výtvarné postupy byly pro děti přiměřené a nehrozilo jejich poranění.

Materiál byl zpracován v rámci projektu "Systémová podpora trvalého profesního rozvoje (CPD) pedagogických pracovníků propojením pedagogické fakulty se školami na Jižní Moravě – **EDUCOLAND**"

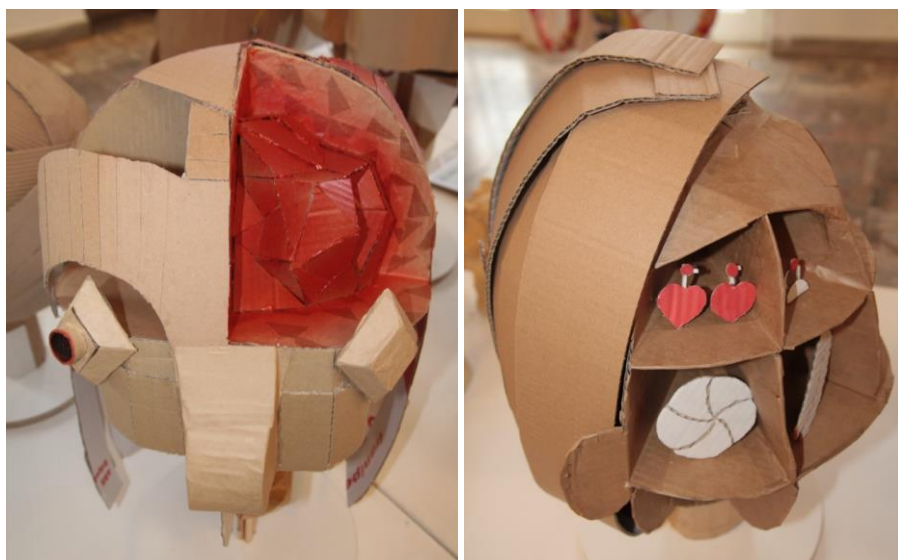
Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Po zaschnutí se nabízí malba krycími (např. temperovými) barvami na papírovou vrstvu objektu. Je na dětech, zda je více osloví odstíny jedné barvy nebo pestré, různobarevné řešení velkoformátového díla. Povrch je také možné dotvářet koláží.

Objekt inspirovaný tvorbou Vladimíra Preclíka – skupinová práce studentů Gymnázia Brno - Komín (foto: H. Stadlerová)

Z papíru a dalších materiálů mohou vytvořit i hlavy – v přístupu k reálnému námětu mohou přistupovat obdobně, jako V. Preclík, který vytvořil busty známých osobností, např. Josefa Čapka, Františka Halase, Václava Špály, Jaroslava Ježka, E. F. Buriana a dalších.

Výtvarné práce žáků ZUŠ J. Kaprálové, Brno (foto F. Stadlerová)

Materiál byl zpracován v rámci projektu "Systémová podpora trvalého profesního rozvoje (CPD) pedagogických pracovníků propojením pedagogické fakulty se školami na Jižní Moravě – **EDUCOLAND**"

Projekt je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem ČR.

Literatura:

BABYRÁDOVÁ, H. *Rituál, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 2002, s. 317.

STUHLÁ LIBERTO VÁ, K. Rozhovor s Petrem Niklem. *Město pro děti* [online]. [cit. 2014-04-10].

Dostupné z: <http://www.mestoprodeti.cz/tematicke-clanky/rozhovory/899-rozhovor-s-petrem-niklem.html>.

ŠIKTANC, K. a kol. *Vladimír Preclík*. Praha: Orbis pictus, 1991. ISBN 80-85240_60-2